

Вікторія ТРАВЯНКО,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Ірина КАРТАШОВА,
кандидат педагогічних наук, доцент
Херсонський державний університет
(м. Херсон – Івано-Франківськ)

РОБОТА З ІНФОРМАЦІЄЮ ЯК ВИД НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ У МОДЕЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМАХ «БІОЛОГІЯ. 7–9 КЛАСИ»

Упровадження ідей Нової української школи в практику освітньої системи передбачає розробку і реалізацію модельних навчальних програм у закладах загальної середньої освіти. Особливість модельної навчальної програми визначається як «документ, що визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів, зміст навчального предмета (інтегрованого курсу) та види навчальної діяльності учнів, рекомендований для використання в освітньому процесі в порядку, визначеному законодавством» [1, пп. 7, п. 1, ст. 1].

Здійснено порівняльний аналіз структури і змісту модельних навчальних програм «Біологія. 7–9 класи» авторів і авторських колективів: 1) П. Балан, О. Кулініч, Л. Юрченко; 2) В. Соболю; 3) А. Самойлов, О. Тагліна, О. Утєвська.

Отримані результати свідчать про загальні підходи авторських колективів до представлення навчальної програми у вигляді трьох складових: «Очікувані результати навчання», «Пропонований зміст навчального матеріалу» та «Види навчальної діяльності» [3, 4, 5]. Багато спільного також у визначенні змісту навчання біології та послідовності тем. У 7-му класі автори пропонують вивчення одноклітинних організмів, рослин, тварин і грибів; у 8-му класі – вивчення будови та функціонування організму людини, у 9-му – з'ясування структури і функціонування живої матерії на різних рівнях її організації.

Проте, кожна з модельних програм має особливості. Метою вивчення біології автори П. Балан, О. Кулініч, Л. Юрченко визначають систему знань і вмінь, ціннісного ставлення до живої природи; В. Соболю та автори А. Самойлов, О. Тагліна, О. Утєвська – формування особистості учня/учениці [3; 4; 5]. Спостерігаємо значні відмінності у визначенні

принципів побудови змісту навчання, що знаходить відображення у відборі і структуруванні змісту біологічної інформації.

Також відсутній єдиний підхід до вибору видів навчальної діяльності учнів.

Як зазначає Т. Засєкіна: «Переважає більшість авторів добирали види навчальної діяльності, виходячи із позиції, що завдяки визначеним видам навчальної діяльності мають бути досягнені очікувані результати навчання» [2]. У той же час, автори всіх модельних програм єдині у визначенні необхідності організації навчальної діяльності учнів з опрацювання, систематизації та представлення інформації природничого змісту.

Ефективність освітнього процесу в умовах реалізації завдань Нової української школи залежить не тільки від відбору доцільного складу та обсягу знань, але і від активізації пізнавальних процесів учнів, рівня їх самостійності. Сучасний учень української школи живе в ситуації постійного інформаційного перевантаження різними джерелами; особливо це стосується того, що інформація в умовах воєнного стану здебільше має негативний та суперечливий характер. Деякі заклади освіти допускають установку на мінімум домашніх завдань, мотивуючи це недоліком часу, малою ефективністю роботи в домашніх умовах і т. п. Проте в умовах інтенсивної освіти тільки обов'язкові заняття мають свої недоліки. Учителю на уроці може подати основний обсяг інформації, методіку і специфіку дослідження проблем у цій предметній галузі, але процес сприйняття і освоєння інформації затягнутий у часі, тривалий. Йде постійне доповнення і корекція знань, ставлення до них, способів їх застосування у повсякденній життєвій практиці. Як результат формується своєрідне «побутове» сприйняття навчальних предметів, де варто виділити вплив ставлення до цих проблем у родині і вплив матеріалів засобів масової інформації.

Інформаційні потоки впливають на формування системи знань і емоційну сферу сприйняття учнів, тому необхідно більш ширше використовувати в освіті інформацію, яку учень отримує поза організованим освітнім процесом. У цьому випадку базовою для учня стає вся інформація, яку він одержує незалежно від джерела і носія. Це сприяє формуванню в нього позиції дослідника, допомагає розширити зону найближчого розвитку [6].

Реалії сьогодення внесли корективи у створення модельних навчальних програм, зробивши обов'язковим вид навчальної діяльності – робота з інформацією. За визначенням авторів програми П. Балана, О. Кулініч, Л. Юрченко, «робота з інформацією/опрацювання джерел інформації – формування та застосування навичок роботи з інформацією, її пошуком, представленням та використанням для обґрунтування висновків; включає роботу з аудіовізуальною, текстовою, цифровою, графічною інформацією. Інформаційними джерелами також є натуральні об'єкти (гербарії, колекції), моделі/муляжи та живі організми» [3].

Наведемо за зазначеною програмою тематику/напрями роботи з інформацією:

«Тема 4. Характерні риси та будова вищих рослин: «а) про будову, процеси життєдіяльності, адаптації вищих рослин до умов зростання; демонстрування різних об'єктів живої природи (живі представники, колекційний та гербарний матеріал вищих рослин), відеоматеріалів, фото органів наземних рослин та їхніх видозмін, процесів життєдіяльності».

Тема 6. Характерні риси та будова тварин: «а) про процеси життєдіяльності та пристосування тварин до середовища існування; про типи розмноження та типи розвитку тварин; про форми поведінки тварин; про пристосування тварин до середовища існування» [3].

До роботи з інформацією, як бачимо, належать:

1. пошук інформації з різних джерел на певну тематику;
2. демонстрування різних об'єктів живої природи.

Зазначимо, на наш погляд, некоректність формулювання виду навчальної діяльності «демонстрування». Здійснює процес демонстрування вчитель, а учень – спостерігає, робить висновки, він не є демонстратором об'єктів або процесів живої природи. Таке невдале формулювання викликає, на нашу думку, непорозуміння і у вчителів, і в учнів в організації навчальної діяльності. Доцільним було б визначення навчальної діяльності учнів як «спостереження».

Але є ще одна проблема в організації цього виду навчальної діяльності, яка, на думку Т. Засекіної, «пов'язана із ототожненням (авторами модельних програм) понять «види навчальної діяльності» та «види виконуваних учнями робіт» [2, с. 315]. Автори програми визначають

тільки тематику знаходження інформації і не пропонують, яким чином опрацювати цю інформацію, що є результатом цієї діяльності (конспект, усна доповідь, презентація тощо).

Таким чином, не викликає сумніву актуальність визначення у модельних програмах видів навчальної діяльності учнів. Але потребує подальшого дидактичного уточнення вид навчальної діяльності учнів «робота з інформацією/опрацювання джерел інформації» для реалізації всіх компонентів навчальної діяльності (завдання, дії, контроль, оцінка).

Список використаних джерел:

1. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 10.10.2024).
2. Засекіна Т.М. Аналіз формулювання видів навчальної діяльності у модельних навчальних програмах природничих предметів. *Підготовка майбутніх учителів фізики, хімії, біології та природничих наук у контексті вимог Нової української школи* : матеріали VI Міжнар. наук-практ. конф. (м.Тернопіль, 23–24 травня 2024 р.). Тернопіль, 2024. С. 312–315. URL: <http://surl.li/dgaiyw> (дата звернення: 10.10.2024).
3. Модельна навчальна програма «Біологія. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Балан П. Г., Кулініч О. М., Юрченко Л. П.) URL: <http://surl.li/lxiizw> (дата звернення: 10.10.2024).
4. Модельна навчальна програма «Біологія. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автор Соболев В.І.) URL: <http://surl.li/ozdpzh> (дата звернення: 10.10.2024).
5. Модельна навчальна програма «Біологія. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Самойлов А. М., Тагліна О. В., Утєвська О. М.). URL: <http://surl.li/ajbnoz> (дата звернення: 10.10.2024).
6. Пометун О. Види діяльності учнів у контексті нового Державного стандарту освіти. URL: <http://surl.li/ltydli> (дата звернення: 10.10.2024).